Барыдойдулар пролетарийдара, холбоһуҥ!

САРДАҢА

ССКП өлөҥүөк ОРОЙУОННААҕЫ КОМИТЕТЫН УОННА
ҮЛЭҺИТТЭР ДЕПУТАТТАРЫН ОРОЙУОННААҕЫ СОВЕТЫН ОРГАНА
ОРГАН ОЛЕНЕКСКОГО РАЙКОМА КПСС И
РАЙОННОГО СОВЕТА ДЕПУТАТОВ ТРУДЯЩИХСЯ

Тахсара 4-с сыла.

№ 74 (332)
Балаҕан ыйын
17 күнэ
1957 сыл.
ОПТУОРУННЬУК

Сыаната 10 харчы

Принципиальнай, аһаҕас критика уонна бэйэни критикаланыы—партияны салгыы бөҕөргөтөр, итэҕэстэри саамай түргэнник туоратар, коммунистическай тутуу бары учааскаларыгар саҥа кыайыылары ситиһэр эрэллээх ньыма.

(ССКП XX съезһигэр Н. С. Хрущев дакылаатыттан).

Оройуоннай партийнай мунньах уурааҕын толорууну хааччыйыахха

ССКП XX съезһин историческай ууруаахтарын олоххо киллэрэн туран XV оройуоннай партийнай уопсай мунньах оройуон экономикатын, культуратын салгыы сайыннарыыга бары партийнай, советскай хаһаайыстыбаннай тэрилтэлэр иннилэригэр быһаччы дьаһаллары бэлиэтээбитэ. Улуу Октябрьскай социалистическай революция 40 сылын уонна Саха сирэ нуучча государствотыгар киирбитэ 325 сылын туолар хайҕаллаах юбилейдарын көрсө оройуон бүттүүн үлэлээн питиллээччилэрэ үлэҕэ саҥа патриотическай өрө көтөҕүллүүнэн типэлларигэр дьоһуннаах соруктары туруорбута.

Оройуоннай партийнай мунньах ууруаахтарын олоххо киллэрииге сорох партийнай, советскай тэрилтэлэр бэйэлэрин үлэлэригэр кэккэ түмүктэри ситиспиттэрин да үрдүнэн билигин да партийнай мунньах ыйбыт итэҕэстэрин туоратыыга үгүс көтүтүүлэр уонна быһаарылар таһаарыллаллар.

Колхозтарга таба, сүөһү туһата суох өлүүтэ-сүтүүтэ уонна кытараһына салҕанан бара турар, сүөһүттэн ылыллар аһы-үөлү элбэтиигэ үлэ билигин да мөлтөх. Нэһилиэнньэ культурнай-материальнай олоҕун туһсарыыга билигин да сөптөөх үлэ тэриллибэт. Биирдиилээн олорор дьиэлэри тутуу аҕыйах, үгүс тутуулар ситэриллибэккэ хаалларыллаллар. Агитационнай-маассабай үлэ түбэлтэттэн-түбэлтэҕэ эрэ ыытыллар.

Соторутааҕыта буолан аастыт ССКП райкомун үһүс пленума XVI оройуоннай партийнай мунньаҕы быйыл сэтинньи ый 10 күнүгэр ыгырарга быһаарбыта.

XVI оройуоннай партийнай мунньахха бэлэмнэниинэн сибээстээн бары коммунистары, колхозтаахтары буолаары турар юбилейдарга кэрэ пропзводственнай бэлэхтэрдээх типэлларигэр киэҥник түмэ тардыллыахтаах.

Маҥнайгы сүһүөх партийнай тэрилтэлэр партийнай-тэрийэр, партийнай-политическай үлэлэрин оройуон 1957 сыллааҕы былааннарын толорууга сүрүннээн өрө көтөҕүөхтээхтэр.

Бары маҥнайгы сүһүөх партийнай тэрилтэлэр отчуоттуур-быыбардыыр мунньахтары алтынньы ый иһинэн ыытан бүтэриэхтээхтэр. Маныаха үлэҕэ баар итэҕэстэргэ критика уонна бэйэни критикаланыы, коллегиальнай салалта принциптэрин бары өттүнэн кытаанахтык тутуһууга, маассаны кытта ыкса сибээһи сайыннарыыга үлэ туһаайыллыах тустаах.

Ааспыт сыллааҕы отчуоттуур-быыбардыыр мунньахтарга критика уонна бэйэни критикаланыы киэҥник тэнитиллибэтэҕэ. «Победа» уонна «Ленин суола» колхозтардааҕы партийнай тэрилтэлэргэ сорох коммунистар сылы быһа бипр да мунньахха сылдьыбатахтара. Сибээс оройуоннааҕы хонтуоратын иһинээҕи партийнай тэрилтэ үлэтэ куһаҕанынан сыаналаммыта.

Быйыл ыытыллар отчуоттуур-быыбардыыр партийнай мунньахтарга партийнай олох ленинскэй нуормаларын кэһии чахчылара хайаан да таһаарыллыбатын хааччыйыахтаахпыт. Ол иннитэн ССКП КК бэс ыйынааҕы Пленумун ууруаҕын хас биирдии коммунист, үлэһит салалта оҥосторо эрэйиллэр.

Эйэ уонна доҕордоһуу бырааһынньыгар

Биһиги дойдубут столицатыгар Москваҕа уон биэс хонук устата 131 дойдуттан кэлбит эдэр ыччат представителлэрэ үөрүүлээхтик бырааһынньыктаатылар. Саха сирин туристарын делегациятыгар киирэн мин ыччат ити Аан дойдутааҕы VI фестивалыгар эмиэ сылдьан кэллим. Биһиги делегациябытыгар 50 киһи, ол иһигэр Өлүөхүмэ оройуонуттан ньирэй көрөөччү Юлия Сектяева, Сангардааҕы рудник шахтера Федор Шадрин, Ытык-күөл оскуолатын учууталынсата Октябрина Яковлева, эдэр ученай—исторический наука кандидата Семен Николаев, искусство эдэр представителлэрэ поэт Иван Гоголев, художник Николай Шапошников, ЫБСЛКС райкомун секретардара о.д.а. бааллар.

Фестивалга 34 тыһыынчаттан тахса кыттааччы, уонунан тыһыынча туриот кэлбит. Фестиваль бириэмэтигэр 700 кэриҥэ концерт, элбэх конкурс, көрсүһүү, каранавал, бал бырааһынньык, биэчэрыытылынна, элбэх выставкалар тэриллиннилэр.

Биһиги Египет, Китай, Корея Венгрия, Англия уо.д.а. дойдулар ыччаттарын концерын көрдүбүт. Хас биирдии дойду ыччаттара бэйэлэрин национальнай культураларын, искусстволарын көрдөрөллөр, бэйэ-бэйэлэригэр маарыннаспаттар, онон ордук кэрэхсэтэллэр. Биһиги ордук Китай, Корея, Чехословакия ыччаттарын толоруулларын биһирээтибит. Элбэх дойду циркачтарыттан китайдар толоруулларын сөхтүбүт. Чили ыччаттара кыра оонньууну саҥарбакка, пантомимиканан, киһи бэркиһиир гына өйдөбүллээхтик толорбуттарын көрдүбүт. Хас даҕаны дойду ыччаттара көтөр-сүүрэр саҥатын, сэп-сэбиргэлтыаһын үүт-үкчү үтүктэн толортоотулар, итиниэхэ биһиги Китайдары ордордубут.

Биһиги ыччаттар Аан дойдутааҕы үһүс оонньууларын аһыллыытыгар сырыттыбыт. Манна 46 дойду 3 тыһыынчаттан тахса спортсменнара параттаабыттара. Бу сүрдээх дьикти, киһи сатаан кэпсээбэт үчүгэйэ буолбута. Манна аан бастаан «Трудовой резервэлэр» обществоларын 3.200 гимнастара, онтон Ленин уонна кыһыл знамя орденнардаах Лесгафт аатынан Ленинградтааҕы физкультура институтун тыһыынча кэриҥэ гимнастара бэйэлэрин талааннарын, сымсаларын ситиһиилээхтик көрдөрдүлэр. Ол курдук Сталин аатынан физкультура Москватааҕы институтун 1.200 студеннара араас уустук гимнастическай пуөмэрдэри көрүөхтэн дьиктитик толортоотулар. Гимнастическай толоруулар кэнниларыттан Чехословакия уонна Египет футболга командалара күрэхтэстилэр, онуоха Чехословакия команда а кыайда.

Фестиваль күннэригэр барытыгар Москва үрдүнэн Эйэ уонна доҕордоһуу быһыытамайгыта, эйэ уонна доҕордоһуу өйө-санаата баһылаабыта. Атын дойдулартан сылдьар фестиваль кыттыылаахтара, нууччалыы билбэт да буоллалар, эйэ, доҕордоһуу диэн икки тылы бары саҥараллар. Кинилэри кытта биһиги кэпсэтиһиибитин ити икки тыллартан саҕалыырбыт. Биһиги фестиваль бириэмэтигэр ханнык да атааннаһыыны, этиһиини-ирдэһиини олох көрбөтүбүт.

Народнай демократия дойдуларын ыччаттара Саха сирин сайдыытын туһунан үчүгэйдик билэллэр эбит. Итиини биһиги Чехословакия уонна Болгария ыччаттарын кытары кэпсэтиһии түмүгэр үчүгэйдик өйдөөтүбүт. Советскай Союз уонна атын дойдулар ыччаттарын икки ардыларыгар доҕордоһуу бэлиэтин быһыытынан автографтары атастаһыы, значектары, открыткалары, араас күндү маллары бэлэхтэһии олус киэҥник ыытыллыбыта. Биһиги сахабыт сирин делегаттара атын дойду ыччаттарыгар сүүһүнэн аҕыллар сыаналаах бэлэхтэри туттартаабыттара.

Фестиваль бириэмэтигэр эйэҕэ уонна үлэҕэ анаммыт элбэх мероприятиелар ыытылыннылар. Олор истэригэр, Хиросимаҕа американскай атомнай бомба эстибитэ 12 сыла туолуутугар анаммыт митинг, эйэҕэ анаммыт уонунан көрсүһүүлэр, культура уонна сынньалаҥ Горькай аатынан паркатыгар карнавал, үлэ бырааһынньыга, араас идэлээхтэр көрсүһүүлэрэ, тыа хаһаайыстыбатын уонна промышленность выставкаларыгар күүлэйдээһин, заводтарга, фабрикаларга, совхозтарга элбэх экскурсиялар тэриллибиттэрэ. Итиэрэ барытыгар атын дойдулар ыччаттара көҥүллүк бэйэлэрин дойдуларыгар курдук, ким да хааччахтааһына суох сылдьыбыттара.

Фестиваль сабыллыыта улахан долгутуулаах бырааһынньык этэ. Ити киэһэ фестивальы бэлэмнииир уонна ыытар Аан дойдутааҕы комитет сайабылыанньата ааҕыллыбыта. Ол сайабылыанньаҕа фестиваль сүүкэн ситиһиилээхтик барбытын, аан дойду ыччаттарын эйэҕэ, доҕордоһууга дьулуһуулара өссө күүһүрбүтүн, инники да өттүгэр ыччат эйэҕэ, дьолго күргүөмнээх үлэҕэ баҕарарын, ол иһин охсуһуохтааҕын туһунан этиллибитэ. Сайабылыанньаны фестиваль кыттыылаахтара дохсун аплодисменнарынан, үрдүк өрө көтөҕүллүүнэн көрсүбүттэрэ.

Фестиваль былааҕа түспүтүн кэннэ түүнү быһа хас да чаас устатыгар ыччаттар тиһэх биирдэ күүлэйдээһиннэрэ буолбута. Бу фестиваль кыттыылаахтара хаһан да умнубат күндү чаастара этэ. Киниллэр өссө төгүл эйэҕэ уонна доҕордоһууга баҕаралларын, сэрии утары охсуһууну күүһүрдэллэрин, киһи аймах дьоллоох буоларын иһин туруналларын биллэрбиттэрэ.

Мин ыччат аан дойдутааҕы VI фестивалыгар сылдьыбыпын хаһан даҕаны умнуом суоҕа. Аны икки сыл буолан баран ыытыллар ыччат Аан дойдутааҕы VII фестивалын үлэҕэ өссө үчүгэй ситиһиилэрдээх көрсөр иһин күүспүн харыстыам суоҕа. Оройуон эдэр ыччаттара уонна комсомолецтара 1958 сылга ыытыллыахтаах ыччат фестивалыгар бэлэмнэниини бу күннэртэн саҕалаан колхозтар, тэрилтэлэр инниларигэр турар соруктары ситиһиилээхтик быһаарыыга көҕүлээччилэриниэн буолуоҕуҥ!

Степан Степанов,
«Ленин суола» колхозтааҕы
3 №-дээх ыччат
комсомольскай бригээдэтин
бастууга, ЫБСЛКС чилиэнэ.

Эйэ холууба

А. Кондратьев

Күн толбонун дүйданан
Көттүҥ эйэ холууба,
Хотуулаахтык дайбанан
Халлаан иэнин суруйдуҥ.

Аан дойдуну үрдүнэн
Кыталыктыы кылбаардыҥ,
Үлэһит норуот сүрэҕэр
Көҥүл уотун уматтыҥ.

Сэрии суоһун утаран
Сирэлийбит күүстэри,
Дойду аайы ыҥыран
Дьуолка буолан көстөҕүн.

* * *

Үтүөҕэ дьулуһуу
Албан аат буолбатах—
Күүрээннээх охсуһуу
Көмүһэ буолуохтаах.

ВДР-га норуот үөрэҕириттин ситиһиилэрэ

ХАНОЙ, балаҕан ыйын 4 күнэ. (ССТА). Бүгүн Вьетнам Демократическай Республикатын государственнай уонна чааһынай үөрэнэр оскуолаларыгар үөрэх дьыла саҕаланна. Үөрэх министерствотын даннайынан, быйылгы үөрэх дьылыгар ВДР-га 1700 тыһыынчаттан тахса әбэтэр Вьетнам бүтүннүүтүн үрдүнэн 1939 сыллааҕы үөрэммит оҕо ахсаанынааҕар алта төгүл кэриҥнэн элбэх оҕо үөрэниэҕэ.

Үөрэх саҥа дьыла саҕаланыар диэри оскуолалар 1850 тыһыынча экземплярдаах учебниктара бэчээттэнэн таҕыста. Барыта 4 мөлүйүөн кэриҥэ экземплярдаах—былырыыҥҥытааҕар балтараа төгүлүнэн элбэх учебниги бэчээттээн тарарга барылланар.

Далдыынецтар күргүөмнээх үлэлэрэ

(Бүгүҥҥү нүөмэргэ биһиги, оройуоннаабыт Совет депутата Всеволод Андреевич Шубин салайаччылаах партия үлэһиттэрин ситиһиилэрин туһунан ыстатыйаны б э ч э э т т и и б и т)

Амакинскай экспедиция геологтара Улуу Октябрь 40 сылын уонна Саха сирэ Россия государствотын састаабыгар киирбитэ 325 сылын туолуутун үлэҕэ кэрэ бэлэхтэрдээх көрсөллөр.

Бүтүн Союзтааҕы куоталаһыыга экспедиция коллектива маҥнайгы миэстэни ылла, ССРС Министрдэрин Советын уонна ЦСБСКС знамяларын уонна 56 тыһыынча солкуобайдаах харчынан маҥнайгы бириэмийэни ылла.

17 партиялар уонна 7 участактар социалистическай куоталаһыыларыгар 167 партия (партия начаалыныыга таб. Шубин В. А., ыстаарсай геолог таб. Щукин В. Н.,) рабочайдара уонна инженернэй-техническэй үлэһиттэрэ маҥнайгы миэстэни ыллылар. Далдыынецтар сыл бастакы аҥарыгар хаһа үлэтин былаанын 109,5 бырыһыан, кумаҕы тиэйиини—144,9 бырыһыан, байытыы былаанын—115,4 бырыһыан, тутуу былаанын—169 бырыһыан толордулар. Үлэ оҥорон таһаарыытын үрдэтии түмүгэр партия иккис кыбартаалга 490 тыһыынча солкуобайдаах барыыһы ылла.

Далдыын тайҕатын баайын бастакы баһылааччылар рабочайдар, инженердэр уонна геологтар алмаасчыттар саҥа рабочай бөһүөлэктэрин оҥордулар. Кини күн аайы кэҥээн иһэр. Үлэҕэ үрдүк көрдөрүүлэри ыстаарсай маастар обогатитель коммунист Семен Черных, трактарист Афанасий Иванов, механик Николай Мальцев уо.д.а. ситиһэллэр.

Билигин Далдыын алмаасчыттарыгар саамай эппиэттээх кэм. Кинилэр быйыл алмааһы хостооһуну икки төгүл элбээтиннэрэргэ соруктаммыттара. Ити кэрэ бэлиэ событиелар—Улуу Октябрь 40 сылын уонна Саха сирэ Россия государствотыгар киирбитэ 325 сылын туолар чиэстэригэр коллектив күндү бэлэҕинэн буолуоҕа. Коллектив хас биирдии чилиэнэ ылыныллыбыт эбэһээтэлистибэни чиэстээхтик толорор иһин дьулуурдаахтык үлэлиир.

Үгүс фабрикаларга үстүү сменэлээх үлэ олохтонно. Смена начаалыныктарынан опыттаах үлэһиттэр ананныылар. Ити кэнниттэн үлэ тэтимэ түргэтээтэ, оҥорумтуота үрдээтэ.

Кэккэ рационализаторскай этиилэр олоххо киллэрилиннилэр. Инженер обогатитель таб. Басник урут тутулла сылдьыбыт шахтнай сушилка оннугар барабаннай сушилканы оҥордо. Ву сушилка штатнай сушилкатааҕар чэпчэкитиинэн, практичнайынан лаппа уратылаах уонна үлэ оҥорумтуотун 1,5 төгүлгэ тиийэ үрдэтэр кыахтаах.

Партияҕа сменнэй маастарынан үлэлээччи таб. Мазуренко бэйэтин үлэтигэр эмиэ кэккэ тупсаран оҥоруулары олохтоото. Ол түмүгэр агрегаттар тохтоло суох үлэлиллэрэ хааччыйылынна.

Партия рационализатордара элбэх рационализаторскай этиилэри олоххо киллэрэргэ соруктаналлар.

М. Николаев.

РСФСР Художниктарын Союһун тэрийии

Быйыл балаҕан ыйын 3 күнүгэр ССРС Художниктарын Союһун бырабылыанньатын секретариатын мунньаҕа буолла. Мунньах Российскай Федерация Художниктарын Союһун тэрийэр туһунан боппуруоһу дьүүллэстэ.

ССРС Художниктарын Союһун бырабылыанньатын секретариата РСФСР Художниктарын Союһун тэрийэри наадалааҕынан аахта. РСФСР Художниктарын Союһун соругунан Российскай Федерация художниктарын түмүү буолуоҕа.

РСФСР Художниктарын айар союзка түмэргэ бэлэмнэнии үлэни ыытарга РСФСР Художниктарын Союһун маннык састааптаах Тэрийэр комитета тэриллиннэ: Тэрийэр комитет председателэ т. Серов В. А., Тэрийэр комитет председателин солбуйааччылар т.т. Грицай А. М., Сокольников М. Д., Томскай Н. В., Тэрийэр комитет секретара т. Смирнов Б. К. (Свердловскай), Тэрийэр комитет чилиэннэрэ т.т. Александров С. Л. (Саха АССР), Арасланов М. Н. (Башкирскай АССР), Богородскай Ф. С., Бубнов А. П., Вучетич Е. В., Гаврилов В. Н., Герасимов А.М., Герасимов С. В. (Москва), Глуховцев А. Е. (Краснодар), Джемал М. А. (Дагестанскай АССР), Зарон П. М. (Хотугу-Осетинскай АССР), Зорин Г.С. (Хабаровскай кыраай), Иванов В. С. (Москва), Ингал В. И. (Ленинград), Иогансон Б. В. (Москва), Каманин А.М. (Горькай), Коненков С. Т., Кугач Ю. П., (Москва), Курзин В. Я. (Барнаул), Лебедев А. К. (Москва), Лень В. Г. (Доннаабы Ростов), Либеров А. Н. (Омскай), Малютин М. И. (Иваново), Мордовин В. К. (Чечено-Ингушскай АССР), Неприндев Ю. М. (Ленинград), Осенев Н. И. (Москва), Осипов Ф. П. (Чувашскай АССР), Павлов Г. Е. (Бурят-Монгольскай АССР), Пархоменко А. И. (Москва), Пахомов А. П. (Ленинград), Пластов А. А. (Москва), Подлясскай И. С. (Ленинград), Поляков В. В. (Коми АССР), Рогаль В. С. (Иркутскай), Ромас Я. Д. (Москва), Руйги Р. К. (Красноярскай), Свешников Д. К. (Архангельскай), Серебрянай И. А. (Ленинград), Славников В. П. (Кабардино-Балкарскай АССР), Соболевскай К. М. (Ленинград), Соколов-Скаль П. П. (Москва), Суслов Д. С. (Москва), Титков И. В. (Новосибирьскай), Кодырев Д. В. (Удмуртскай АССР), Хрымов В. Д. (Мордовскай АССР), Шевандронова И. В. (Москва), Шепелюк А. П. (Московскай уобалас), Шурпин Ф. С. (Москва), Юнтунен С.Х. (Карельскай АССР), Юон К.Ф. (Москва), Якупов Х. А. (Татарскай АССР).

Российскай Федерация Художниктарын Союһун маҥнайгы съеһин 1958 сыллаахха ыытарга бэлиэтээннэ.

ССРС Художниктарын Союһун бырабылыанньатын секретариата РСФСР Художниктарын Союһун Тэрийэр комитетын маҥнайгы пленумун 1957 сыл балаҕан ыйын эргэтигэр ыыырарга ууруах ылынна.

ДЬИЭ ХАҺААЙКАЛАРЫГАР СҮБЭЛЭР

Таҥастан сыа бээтинэтин хайдах ыраастыахха сөбүй?

Саҥа бээтинэни (үүнээйи уонна сүөһү арыытын, сыаны, олифаны) сырдык таҥастан ыраастыырга миэл эбэтэр үрүҥ туой кураанах бороһуогун кутуллар уонна хас да чаас устата туруоруллар, онтон бороһуогу тэбээн кэбиһэллэр.

Сыа саҥа бээтинэтин сырдык уонна хара таҥастартан маннык эмиэ ыраастыахха сөп. Оборторор (промокательнай) кумааҕы эбэтэр бөппүрүөскэ кумааҕытын хас да хос тутан баран, бээтинэ ис уонна тас өттүгэр ууралларуонна итии өтүүгүнэн өтүүктүүллэр. Кумааҕы сыаны оборон ылан иһэрин быһыытынан киинии уларытан иһиэххэ наада.

Өрдөөҕү сыа бээтинэтин шерстянной таҥастан ыраастыырга бензининэн эбэтэр ацетонынан илитиллэр, 1-2 чаас устата туруоруллар, онтон кумааҕыны курдары өтүүктэниллэр (бензин уокка сэрэхтээх, ол иһин чохтоох өтүүгүнэн өтүүктүүр сатаммат).

ААҔААЧЧЫЛАР ЫЙЫТЫЫЛАРЫГАР ЭППИЭТТИИБИТ

Континентан континеҥҥа ыытыллар баллистическай ракета диэн тугуй?

„Советскай авиация“ хаһыат аҕаааччыта офицер Н. Щапов континентан континеҥҥа ыытыллар баллистическай ракета диэн тугун кэпсиргэ көрдөһөр.

Сиртэн салаллар, убаҕас-реактивнай двигателлээх, ыытыллыбыт сирпиттэн элбэх тыһыынча километрдаах сиргэ баар сыалыгар тиийэ көтөр кыахтаах кыната суох ракеталары континентан континеҥҥа ыытыллар баллистическай ракета диэн аттанааччы. Билиҥҥи баллистическай ракета корпуһа цилиндр курдук формалаах, уһуктаах төбөлөөх. Корпус иһигэр бойобуой заряд—атомнай эбэтэр термоядернай дэлби тэбэр вещество—салайар система аппаратурата, уматыктаах уонна окислителлээх бак уонна олус күүстээх убаҕас реактивнай двигателлар бааллар.

Ытыллар сыал төһөнөн ырааҕый да, баллистическай ракета соччонон улахан кээмэйдээх уонна эстэр кэмиҥээҕи ыһааһына соччонон ыарахан буолар.

Хас эмэ тыһыынча километрдаах сиргэ баар сыалы ытарга ракетаны элбэх сүһүөхтээх гыныллар. Маҥнайгы сүһүөх оттуга умайан бүттэҕинэ ракетаттан бэйэтэ арахсан хаалар. Ити кэмиҥэ иккис сүһүөх двигателлэрэ үлэлээн бараллар уонна ракета олус тургэнник салгыы бара турар. Элбэх сүһүөхтээх ракетаны оҥорор туһунан идеяны бу үйэ саҕаланыытын саҕана нууччча аатырбыт ученайа К. Э. Циолковскай эппитэ. Ол идея билиҥҥи олус ырааҕы көтөр советскай ракетаҕа килбиэннээхтик олоххо киллэрилиннэ.

Ракета сүһүөхтэригэр уларан тардыылаах двигателлэри олордон уонна үрдүк калорийдаах оттугу туһанан, ракета олус түргэнник көтөрүн оноыраах сыалга тиийэрин ситиһиэххэ сөп.

Континентан континеҥҥа ыытыллар баллистическай ракетаны дьоҕус площадкаттан үөһэ туруору ыытыллар. Маҥнайгы хас да сөкүүндэтин устатыгар ракета үөһэ көтөр, онтон атмосфера ордук хоһуу араҥаларын ааспытын кэнниттэн салайар система ракетаны ытыллыбыт сыал диэки сыһа хайыһыннарар, ол кэнниттэн ананыллыбыт түргэнигэр тиийдэҕинэ двигателя тохтотор. Тыһыынчанан километрдаах үрдүк сиргэ өрө көтөн тахсан дуга курдук эргийэн (баллистическай эргийиини оҥорон) баран, континентан континеҥҥа ыытыллар ракета ытыллыбыт сыалыгар аллараа диэки олус түргэнник дьулуруһар. Ити бириэмэҕэ көтүүтүн түргэнэ чааска 20—25 тыһыынча километргэ тиийиэн сөп.

Ракета үөһэнэн эргийэн көтүүтүн үгүс өттө сиртэн тыһыынчанан километрдаах олус үөһэнэн, салгына суох сиринэн ааһарын, онно салгын мэһэйдэһиитэ дуона суоҕун бэлиэтиир наадалаах. Ракета аллара диэки пэҕиллэн сыалыгар чугаһаан истэҕин ахсын Сир чугаһынаабы салгын ракета хамсааһынын улам ордук улаханнык мэһэйдэһэн барар. Салгыҥа ааныллан ракета корпуһа олус итийэр, Оттиһин ракета тас хаҕын олус итиини ордук тулуйумтуо бөҕө матырыйаалларынан оҥоруллар.

Олус түргэнник көтөр буолан континентан континеҥҥа ыытыллар, ракета ытыллыбыт сыалыгар эмискэччи баран түрүөҕүн сөп. Ракета атын биир суол үчүгэй хаачыстыбатынан кини сыалын бэргэнник табара буолар. Бэчээт даннайынан сыаналаатахха уонна теоретическайдык ааҕан көрүүгэ олоҕурдахха, кини сыалыттан туора түһүүгэ 10—20 километртан ордуга суох буолуоҕа диэн саныахха сөп. Термоядернай зарядынан ракетаны иттэххэ ситиччэ кээмэйдээҕи туора түспүтүн да иһин хаһа баҕарар сыалга хоромньуну оҥорорру хаачыйыаҕа. Тиһэҕэр, континентан континеҥҥа ыытыллар ракета ыытыллар сирин иэнэ бэрт кыратын, ол сирэ хаһа баҕарар сиргэ дөбөҥнүк оҥоһуллар уонна дөбөҥнүк хаххаланар кыахтааҕын учуоттуохха наада. Ити барыта ракета олус улахан бойобуой күүһү бэрт ыраах сиргэ тиэрдэриигэр кыах биэрэр.

США 1957 сыл атырдьах ыйын 27 күнүнээҕи иһитиннэриитигэр ыйыллыбытын курдук, билиҥҥи олус ыраах сиргэ тиийэн түһэр ракетаны бир шарын хаһа баҕарар оройуонугар ыытар кыах баар. Онон, быстахтык ыллахха, хаһа баҕарар агрессор, кини хаһа да сиргэ баар буолбутун иһин, модун күүстээх эппиэттиир охсууга мин сирим түбэһиннэ суоҕа диэн суоттаныаҕын сатаммат.

Биһиги дойдубутугар олус ыраах сиргэ тиийэр баллистическай ракета оҥоһуллубугун туһунан иһитиннэриини Аҕа дойду наукатын уонна техникатын сайыннарыыга, Советскай Союз обороналанар кыаҕын бөҕөргөтүүгэ дьоһуннаах ситиһии оҥоһуллубутун көрдөрөр.

Инженернэй-технический сулууспа генерал-майора
Г. И. Покровскай,
профессор, технический наука доктора.

(«Советскай авиация» хаһыат № 203 (2761)-тэн б.дь. атырдьах ыйын 30 күнүгэр «Правдаҕа» бэчээттэммитиинэн).

Редактор М. Л. БАИШЕВ

РЕДАКЦИЯ ААДЫРЫҺА: Саха АССР, Өлөнүөк оройуона. Редакцияҕа киирэр сурукка араспаанньаны, ааты, аҕа аатын толору суруллуохтаах.

Заказ № 332 Оленекская районная типография. Тираж 400.